

Марчій-Дмитраш Тамара Михайлівна

кандидат педагогічних наук, доцент

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»

м. Івано-Франківськ

НАСТУПНІСТЬ У ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ ДІТЕЙ В КОНТЕКСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІДЕЙ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ

Актуальність дослідження. Реалізація принципу наступності у формуванні екологічної культури дітей у закладах дошкільної освіти і школах І ступеня є важливою передумовою ефективності екологічного виховання. Екологічне виховання особистості, гармонізація її стосунків із природою є пріоритетними напрямками реформування освіти, що відображено в Державній національній програмі «Освіта» (Україна ХХІ століття), Концепції екологічної освіти, Концепції національного виховання та в інших документах. Тому актуальними є такі форми і методи взаємодії педагога з дітьми, які б забезпечили поступовий плановий перехід від накопичення екологічних знань до усвідомлення відповідальності перед природою, а відтак і вирішення проблемних питань в суспільстві на засадах сталості, що передбачає побудову діалогу, в тому числі, між різними ланками освіти, задля забезпечення реалізації здорових потреб майбутніх поколінь.

Тому **метою статті** є обґрунтувати особливостей реалізації принципу наступності в екологічному вихованні дітей старшого дошкільного і молодшого шкільного віку в контексті впровадження ідей збалансованого розвитку.

Аналіз наукових досліджень. Вплив людини на природу є предметом дослідження багатьох учених у сферах науки та культури. Видатні педагоги Я.-А. Коменський, О. Сухомлинський, К. Ушинський та інші наголошували на важливості виховання бережливого ставлення до природи і визначили багатогранність її впливу на дитину, необхідність використання природи як

засобу формування особистості ще з раннього віку. Теоретичні аспекти екологічного виховання дітей дошкільного віку висвітлено у дослідженнях А. Васильєвої, С. Дерябо, М. Ібрагімової, Л. Іщенко, Н. Кот, Б. Ліхачова, Н. Лисенко, Г. Марочко, З. Плохій, В. Ясвіна та інших. Вчені зазначають, що у дітей цієї вікової категорії розвинена особлива чутливість до явищ довкілля, різноманітних емоційно-образних стимулів. Наступність у екологічному вихованні дошкільників і молодших школярів у сучасних дослідженнях (О. Біда, О. Дідков, Л. Іщенко, І. Кардаш, О. Киричук, Н. Лисенко, Г. Марочко, З. Плохій, Н. Пустовіт, О. Савченко та інші) визначається як один із пріоритетних принципів у сучасній освіті, який ми розуміємо як взаємопов'язаність змісту, методів, форм та засобів екологічного виховання з метою формування екологічно вихованої і культурної особистості [1, с. 2].

Поняття сталого розвитку (збалансованого, стійкого) визначено Міжнародною комісією з навколишнього середовища та розвитку (Комісія Г. Х. Брундланд) у 1987 році, сутність якого полягала у важливості збереження ресурсів планети Земля для прийдешніх поколінь. З того часу було укладено низку міжнародних угод, які стосувалися освіти і призвели до формування поняття «освіти для сталого розвитку» як фундаменту збалансованого руху, важливою складовою якого є екологічна [2, с. 175].

Старший дошкільний вік найсприятливіший для екологічного виховання, формування екологічної культури особистості і свідомого ставлення до навколишнього світу. Дитина починає виділяти себе з навколишнього середовища, усвідомлює відмінність від «Я – природа» та «Я і природа», акцент зміщується на формування ставлення до самого себе і до найближчого соціального оточення. У дітей старшого дошкільного віку взаємодія і стосунки з природним і соціальним середовищем інтуїтивні. Діти не виділяють себе з об'єктів та суб'єктів навколишнього світу, вони відчують себе органічною частиною природи. Старші дошкільники відкриті до сприймання і оцінювання екологічних правил, перетворення їх у свої звички, частину свого «Я».

У молодших школярів переважає наочно-дійове та наочно-образне мислення, це забезпечує в основному розуміння і засвоєння лише спеціально відібраних і адаптованих до віку знань про природне середовище, які зумовлюють ставлення учня до природного і соціального оточення. Любов до природного середовища і уважне, дбайливе ставлення до нього формується, якщо дитина бачить зразки поведінки відповідного ставлення до природи батьків, педагогів та інших дорослих.

Зміст навчальних програм із різних дисциплін передбачає озброєння учнів початкової школи знаннями щодо проблем охорони середовища. Цілеспрямована робота з екологічного виховання молодших школярів, починаючи з 1 класу, покликана виховати почуття відповідальності за стан навколишньої природи. Становлення і формування екологічної культури дітей є основою знань про морально-етичні норми і правила екологічно доцільної поведінки.

Таким чином, для формування всесторонньо розвиненої особистості і, зокрема, формування її екологічної культури, педагогам ЗДО і початкових шкіл варто як враховувати особливості розвитку дітей на різних етапах їх розвитку, так і реалізовувати у навчально-виховній роботі принцип наступності, оскільки закріплені в дошкільному дитинстві знання про природу, які складають основу екологічної культури, екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, повинні розширюватись і ускладнюватись в школі в контексті реалізації ідей збалансованого розвитку.

Важливими факторами, які впливають на екологічне виховання у перехідному періоді розвитку є інтенсифікація різних видів діяльності дітей старшого дошкільного віку і першокласників (ігрової, навчальної, трудової, творчої), насичення їх екологічним змістом.

Підсумовуючи сказане вище, можемо стверджувати, що головною умовою реалізації принципу наступності у закладах дошкільної освіти і початкових школах в процесі впровадження освіти для збалансованого розвитку є забезпечення неперервності навчання, оскільки це допоможе

забезпечити формування екологічно вихованої особистості, здатної зберегти навколишнє середовище і дбати про власне здоров'я і життя.

Вагоме місце у реалізації принципу наступності в екологічному вихованні дітей відіграє співпраця закладів дошкільної і початкової освіти з сім'єю, оскільки саме в межах родинного виховання дитина отримує перші знання про природу, вчиться спостерігати і взаємодіяти з нею. Доцільними є консультації і бесіди на природничу тематику задля підвищення екологічної свідомості батьків і дітей, а також стенди, екологічні куточки та плакати зі статтями, віршами, оповіданнями, загадками екологічного змісту.

Висновки. Якісне забезпечення принципу наступності в освіті може забезпечити стійкий розвиток суспільства. У дошкільному і молодшому шкільному віці закладаються основи екологічного мислення, усвідомлення взаємозв'язків у природі, уміння і навички діяти бережливо в довкіллі, що важливо для збереження ресурсів Землі. Ефективність у реалізації принципу наступності в екологічному вихованні дітей в контексті ідей сталого розвитку залежить від дотримання умов, грамотного вибору форм, методів, засобів задля заохочення в них відповідального, дбайливого, бережного ставлення до природи і її збереження.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в детальнішому обґрунтуванні специфіки співпраці закладів дошкільної освіти і початкової школи з родинами вихованців щодо формування їх екологічної культури.

Список використаних джерел

1. Іщенко Л. Екологічне виховання старших дошкільників та молодших школярів в НВК «Школа – дитячий садок» [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/20/visnuk_24.pdf.
2. Січко І. Екологічна освіта й виховання як елементи стратегії сталого розвитку. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2016. №4 (55). С. 173-178.